

TIJD VRIJHOUDEN VOOR ONDERWIJS

Gert Biesta

TIJD VRIJHOUDEN VOOR ONDERWIJS

Gert Biesta

BEDANKT VOOR DE UITNODIGING

“ONDERWIJS IN DE SAMENLEVING”

EEN BELANGRIJK THEMA
& EEN HELE PUZZEL!

HET BELANG VAN TWEERICHTINGSVERKEER

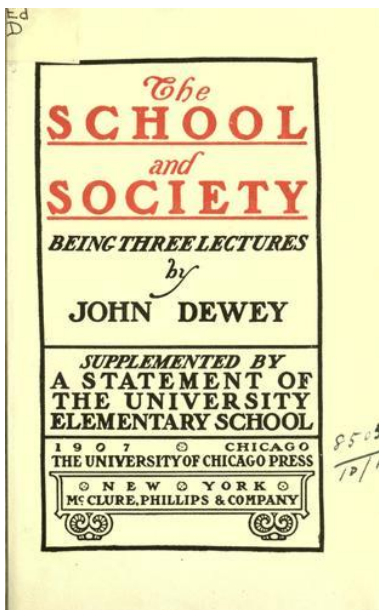
“Wat mag onderwijs van de samenleving verwachten en omgekeerd?”

“Wat voor samenleving heeft de school nodig?”

EEN POGING TOT VERDIEPING

en reflectie op een opvallend afwezig thema
“de pedagogische opdracht van het onderwijs”

EEN GROOT, OUD EN COMPLEX THEMA

John Dewey (1899): *The School and Society*

de school als mini-samenleving

Jean-Jacques Rousseau (1762): *Émile, ou De l'éducation*
“verbannen, verbrand en verboden door de kerk”

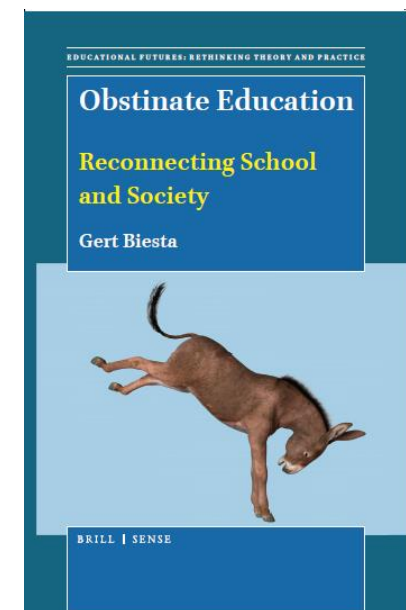
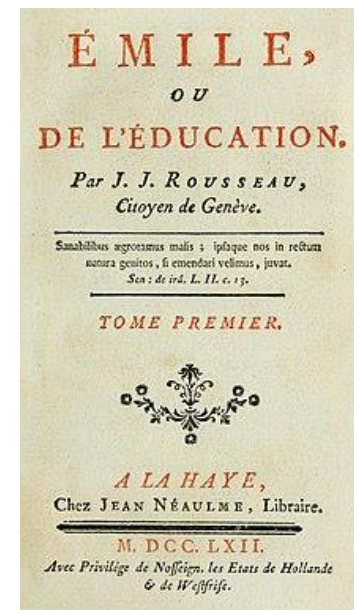
de school als afgeschermd en beschermende ruimte

Philippe Meirieu (2008): *Pédagogie: Le devoir de résister*

weerstand bieden aan oneigenlijke verlangens
nog krachtiger: onvolwassen verwachtingen

Gert Biesta: (2019): *Obstinate Education:
Reconnecting School and Society*
‘informed obstinacy’

DE DUBBELE GESCHIEDENIS VAN DE SCHOOL: LIJN 1

DE SCHOOL ALS FUNCTIE VAN EN VOOR DE SAMENLEVING

MODERNISERING

de functionele differentiëring van de samenleving

werk gaat naar fabrieken en kantoren
ruilhandel wordt economie
onderwijs gaat van thuis naar de school

SUBSYSTEMEN DIE BEDOELD ZIJN OM DE LEEFWERELD TE 'ONTLASTEN'

hier heeft de school klussen te doen voor de samenleving
daarom verschaft de samenleving publieke middelen
en heeft de samenleving legitieme verwachtingen naar de school
en het recht om te kijken of de school die klussen goed doet

“WAT VOOR SCHOOL HEEFT DE SAMENLEVING NODIG?”

DE DUBBELE GESCHIEDENIS VAN DE SCHOOL: LIJN 1

EEN AANTAL 'ONTSPORINGEN'

als de verlangens van de samenleving zich maar blijven opstapelen

als die verlangens meer en meer 'privaat' worden: marktwerking

als een verantwoordingscultuur een afrekencultuur wordt

en 'kolonisering' van de leefwereld door de systemen

als de logica van het systeem de dienst uit gaat maken

(als PISA gaat definiëren wat onderwijskwaliteit is)

**ONDERMIJNING EN UITPUTTING VAN DE DIENSTBARE SCHOOL
EN OOK VAN DE DIENSTBARE PROFESSIONAL IN DE SCHOOL**

DE DUBBELE GESCHIEDENIS VAN DE SCHOOL: LIJN 2

DE SCHOOL ALS TUSSENRUIMTE OF VRIJPLAATS EEN RUIMTE TUSSEN 'THUIS' EN 'DE STRAAT'

waar niet meer alles van 'thuis' nog hoeft
en nog niet alles van 'de straat' al moet

een oefenplaats – σχολή – vrije tijd

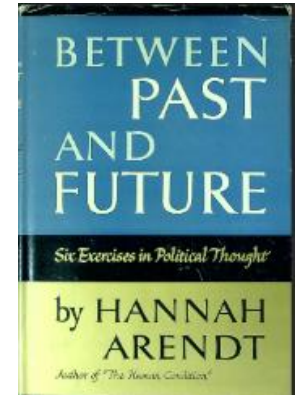
bedoeld om de nieuwe generatie de tijd en ruimte te geven
om aan te komen in de wereld en daar staande te kunnen blijven

een eerlijke kans bieden op hun eigen volwassen subject-zijn

DE PEDAGOGISCHE OPDRACHT VAN HET ONDERWIJS
wat afscherming en bescherming vraagt (Rousseau)

“WAT VOOR SAMENLEVING HEEFT DE SCHOOL NODIG?”

DE DUBBELE GESCHIEDENIS VAN DE SCHOOL: LIJN 2

EEN AANTAL 'ONTSPORINGEN'

als de afgeschermdde ruimte wereldvreemd wordt
romantisch 'vom Kinde aus'-onderwijs

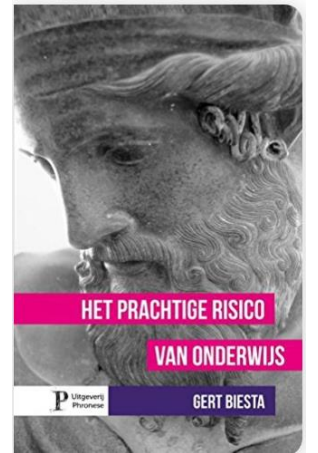
als de bescherming ontaardt in indoctrinatie

als pedagogiek tot toegepaste psychologie wordt
'leren en ontwikkelen' in plaats van 'scholing en vorming'

als de leerling of diens ouders tot klanten worden

als de 'pedagogische disfunctionaliteit' van het onderwijs
als een probleem wordt gezien dat opgelost moet worden
en niet meer als een 'prachtig risico' kan worden gezien

EN ALS DE ENE GESCHIEDENIS TEGEN DE ANDERE WORDT UITGESPEELD

HET MODERNE ONDERWIJS STAAT IN DEZE DUBBELE GESCHIEDENIS

ALS EEN 'KNECHT VAN TWEE MEESTERS'

als functioneel subsysteem: klussen voor de samenleving
en als institutie: zorg voor volwassen subject-zijn

de uitdaging is om beide lijnen in balans te houden

wat lastig is vanwege de
enorme druk vanuit de functionele lijn

DE (VERSCHUIVENDE) ROL VAN DE OVERHEID (IN NEDERLAND)

DE OVERHEID DIENT VOORWAARDENSCHIPPEND TE ZIJN VOOR DE
FUNCTIONELE EN DE INSTITUTIONELE GESTALTE VAN HET ONDERWIJS

- “1. Het onderwijs is een voorwerp van de aanhoudende zorg der regering.
2. Het geven van onderwijs is vrij, behoudens het toezicht van de overheid [op de deugdelijkheid van het onderwijs] en het onderzoek naar de bekwaamheid en de zedelijkheid van hen die onderwijs geven.”

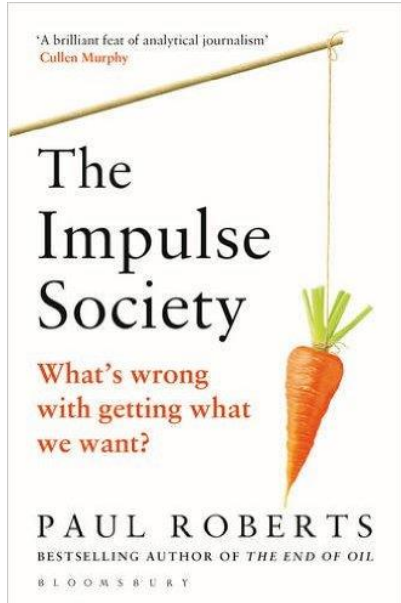
van distributief onderwijsbeleid (voorwaarden en financiering)
naar constructief onderwijsbeleid (1952) (agenda's)
en een herdefinitie van 'kwaliteit' als 'opbrengst' (1981)

VAN 'HOEDER' VAN DE INSTITUTIE,
VIA KWALITEITSCONTROLEUR,
TOT 'VRAGENDE (EISENDE?) PARTIJ'

EN DAARMEE EEN FACTOR IN DE DISBALANS

WAT OOK NIET HELPT: DE 'IMPULSE SOCIETY'

Paul Roberts (2014)

‘WHAT IS WRONG WITH GETTING WHAT WE WANT?’

HEEL WAT!

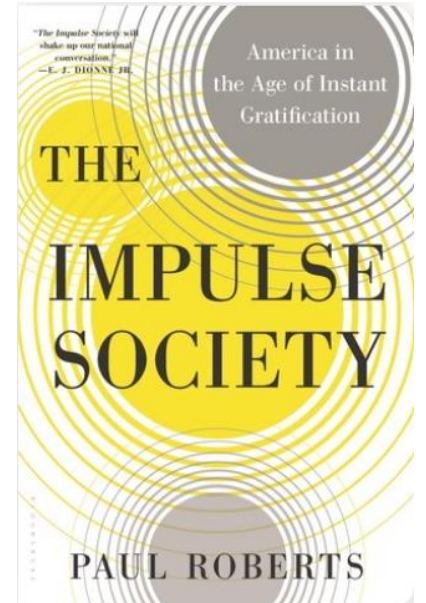
**een economie die wil dat we steeds meer verlangen
en geen lastige vragen stellen over verlangens**

**Apple verkoopt geen mobiele telefoons . . .
TikTok geeft ons geen tijd meer . . .**

populistische politici die zeggen

“Als je op mij stemt, geef ik je alles wat je verlangt.”

**economie en politiek die baat hebben bij onze onvolwassenheid
blind achter je eigen (?) verlangens aanlopen**

VOLWASSEN-ZIJN: HET PEDAGOGISCHE THEMA

"Toute la pédagogie est un travail compliqué ... pour aider l'enfant à se dégager de la logique du caprice." (Meirieu 2008)

een kwestie van emancipatie

**niet het kind vertellen welke verlangens goed en welke slecht zijn,
maar de vraag 'Is wat ik kan verlangen wat ik zou moeten verlangen?'
tot een levende vraag maken**

EN LET OP

**in de impuls samenleving zijn de instituties die waren opgezet
om elkaar te helpen onze verlangens te temperen en transformeren
meer en meer deel geworden van de verlangens-economie
kijkcijfers & ranglijsten & prestaties**

**OOK DAARMEE NEEMT DE FUNCTIONELE DRUK OP HET ONDERWIJS TOE
EN KOMT ONDERWIJS-ALS-INSTITUTIE IN DE VERDRUKKING**

HET PEDAGOGISCHE 'MOMENT' IN HET ONDERWIJS

Dietrich Benner

**HOEVEEL DOET ONS WERK ERTOE?
HOE DOET ONS WERK ERTOE?**

AANLEG – OMGEVING – ONDERWIJS

33 % - 33 % - 33 %?

10 % - 30 % - 60 %?

20 % - 60 % - 20 %?

80 % - 15 % - 5 %?

BENNER'S OPMERKELIJKE ANTWOORD

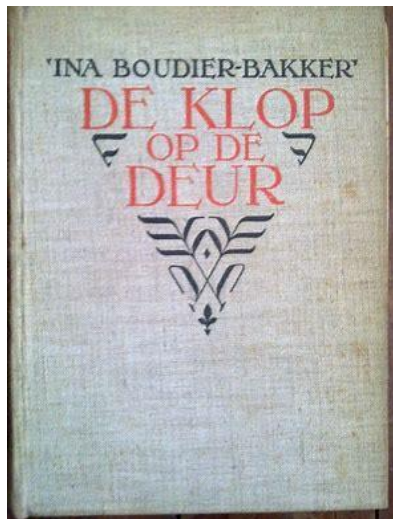

AANLEG EN OMGEVING ZIJN SAMEN ALTIJD 100%

IS ONDERWIJS BETEKENISLOOS?

HET GAAT ONS UITEINDELIJK OM EEN ANDERE VRAAG

HOE UIT DE MIX VAN AANLEG EN OMGEVING
EEN 'IK' NAAR VOREN GEROEPEN KAN WORDEN

EEN VRAAG VAN EEN ANDERE ORDE

“Aufforderung zur Selbsttätigkeit”
aansporen tot zelfstandigheid

niet wees jezelf
maar wees een zelf
vergeet jezelf niet

WE KLOPPEN OP DE 'DEUR' VAN ONZE LEERLINGEN
EN VRAGEN: IS DAAR IEMAND?

EN HET MOOISTE IS HET ALS DIE KLOP VAN ELDERS KOMT
het belang van het curriculum

DE PEDAGOGISCHE VRAAG

NIET DE VRAAG WIE WE ZIJN

IDENTITEIT

MAAR DE VRAAG HOE WE ZIJN

hoe we proberen ons leven te leiden, hoe we proberen te bestaan

wat we doen met hoe we ons hebben ontwikkeld, met onze identiteit.
met alles wat we weten en kunnen, maar ook met onze blinde vlekken

VOORAL WANNEER HET ER OP AAN KOMT
WANNEER DE WERELD OP ONZE DEUR KLOPT

PERSOON ZIJN – SUBJECT ZIJN
subject, geen object

IEMAND DIE HET SNAPT

**If I left Ukraine, I would be alive but I
would no longer be a person - Zelensky**

PERSOON: DE MANIER WAAROP EEN INDIVIDU BESTAAT

HET FUNCTIONELE PEDAGOGISCH 'LADEN'

IN AL HET ONDERWIJS GAAT HET OM DRIE MOMENTEN

een aandachtsmoment

een intellectueel moment: weten en kunnen

een oordeelsmoment

“Nu dat dit onder mijn aandacht is gekomen,
nu ik dit weet en kan, wat vraagt dit van mij?”

EEN CURRICULUM MET PEDAGOGISCHE KWALITEIT

geen leeruitkomsten, competenties, of kennis

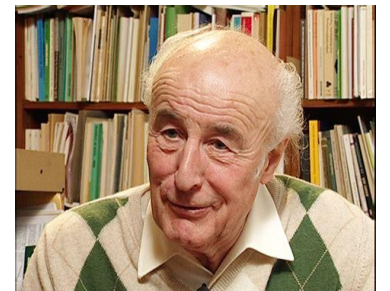
MAAR DEUREN NAAR DE WERELD & DEUREN NAAR HET ZELF

Hoe kom ik de wereld tegen? Hoe kom ik mijzelf daarin tegen?

Wat vraagt dit van mij?

DE 'DUBBELE ONTSLUITING' VAN ZELF EN WERELD

(Wolfgang Klafki)

CONCLUSIE

HET ONDERWIJS STAAT IN EEN DUBBELE RELATIE MET DE SAMENLEVING

ALS FUNCTIE MOET DE SCHOOL DIENSTBAAR ZIJN EN 'LEVEREN'
ALS INSTITUTIE MOET DE SCHOOL ZORG DRAGEN EN BESCHERMEN
net als gezondheidszorg en jeugdzorg

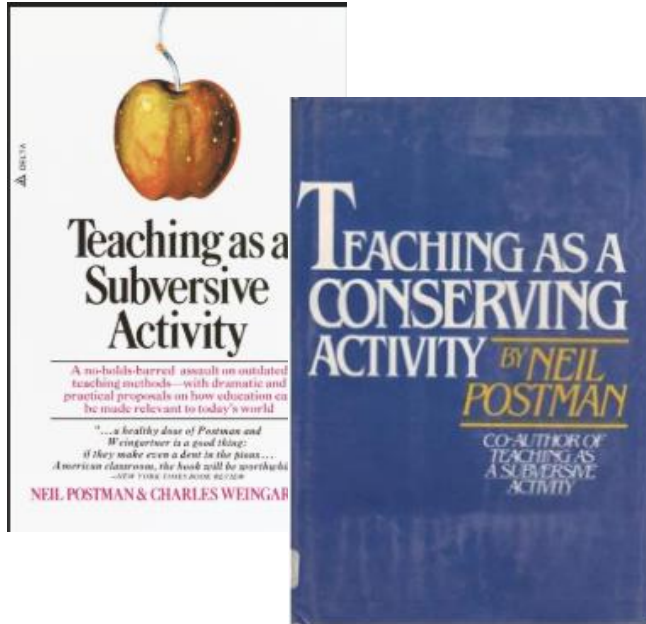
DAT IS DE PEDAGOGISCHE OPDRACHT VAN DE SCHOOL
niet een particuliere 'voorkeur' van pedagogen

DE DUBBELE GESCHIEDENIS HELPT

1. om de bijzondere relatie van school en samenleving te begrijpen
2. om de rol van de overheid helder te houden
3. en om te zien waar en hoe die relatie verstoord kan raken

DAAR LIGT EEN PLICHT OM WEERSTAND TE BIEDEN
en die weerstand begint in het onderwijs zelf
dat immers ergens voor staat

DAT LIJKT ME WEL GENOEG!

Neil Postman (1931-2003)

George Counts (1889-1974)

**“I am a conservative:
I believe in the
conservation of
radical ideas.”**

Wereldgericht Onderwijs:
Een Visie voor Vandaag
(2022)

BEDANKT VOOR DE AANDACHT